ԲԻՒՐԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ԳԻՏԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ

Դ. ՏԱՐԻ — Թիւ 78 — 16|28 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 1885

1. Բիւրակն առ այժմ ամիսը երկու անգամ կը հրատարակուի։ — **2.** Տարեկան գինն է ամեն տեղոյ համար $2^1/_4$ արծաթ մէճիտ, թղթատարութեան ծախքը մեր վրայ ըլլալով։ — **3.** Ձեւէ կը ծախուի հատը 2 դահեկան։ — **4.** Բաժանորդ գրելի ուզողներ դիմելու են կամ իրենց հասցէն գրելու են առ խմբագիրն՝ ի Գրատուն Փարիզու Յակոբեան խան թիւ 13, 14։ Նաեւ կրնան Ղալաթիոյ կողմը Ամերիկեան վանառատունն ալ դիմել եւ նամի փողոց թիւ 13։ — **5.** Բիւրակնի վերաբերեալ ամենայն գրութիւնք եւ բաժանորդական վճարմունք պէտք է ուղղել առ խմբագիրն։ — **6.** Անվճար նամակ կամ ո՛ եւ է գրութիւն չընդունուիր։ — **7.** Տասն օրինակի համար բաժանորդ գտնողին մէկ օրինակ ձրի կը տրուի։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առողջութիւն.— Ժամանակին ամենամեծ հրաշքը. — Գիտութիւն եւ ճարտարարուեստք. — Պատգամք ի ժամանակս Կիւրոսի. — Հարստութեան ճամբայ ժրութիւն.— Եգիպտոս.— Ի մահ Տօքդ. Մ. Կիրակոսեանի.— Ազգային. — Քաղաքական։

ԱՌՈՂՋՈՒԹԻՒՆ

Նոքա որք իւրեանց առողջութիւն չը վնասելու համար զգուշաւոր են, բազմիցս ուրիշներէն իբրև անձնասէր կը նկատին, և հետեւապէս նախատանաց և մեղադրանաց ենթակայ կ'ըլլան։ Սակայն պէտք է գիտնալ թէ՝ անձնասիրութիւն այն բնական սկզբունքն է, որ կը մղէ իւրաքանչիւր կենդանի արարած, բանական և անբան, պաշտպանել զիւրեանց կեանք և յառաջ տանել իւրեանց բուն երջանկութիւն։ Մարդիկ յաճախ կը շփոթեն զայս այն տեսակ անձնասիրութեան հետ որ իրօք մեղապարտ է, որում յաւէտ անձնապաշտութիւն ըսելու է և ոչ անձնասիրութիւն։ Ամեն ոք կը սիրէ զիւր անձ, բայց ոչ ամենուն անձնասիրութիւն մեղապարտ է։ Վերջինն այն է, որով մարդ կը միջամտէ ամեն անմիջական շահերու և հաճոյից առանց խորհելու հետեւութիւնն որ իւր ընթացք կրնայ ունենալ իւր վերայ և դրացնոյն վերայ։

Արդ եթէ մէկը ունի առողջ կազմուածք, այն իւր Ծանկազին և ամենապատուական ստացուածքն է և պարտի ամենայն խնամօք հոգատար լինել, որպէս զի չը կորուսանէ զայն, բան թէ անզգուշաւորութեամբ յետ միանգամ կորուսանելոյ՝ զայն վերստանալու ջանքեր ընէ որք շատ անգամ անյաջող կելնեն։

Տղայոց և պատանեաց բարեյաջող և երջանիկ ապագայ երաշխաւորելու կամ ապահովելու համար էականապէս հարկաւոր եղած բանն է նոցունց առողջութիւն. և զայս ի նկատ առնուլ պէտք է ամենայն զգուշութեամբ։ Որովհետեւ անգամ մը առողջութիւնը կորուսած մէկը կէս մեռեալ կը համարուի. առողջութիւնն է որ աշխատողին կերածն ու խմածը համեղ և ախորժելի կ'ընէ։ Առողջութիւնն է որ վաստակելոյն կու տայ անկոծնոյ հանգիստն և կազդուրիչ բուն որ կը նորոգէ նորա զօրութիւն արշալոյսին հետ, և նոր օրուան մը լուսովն զուարթերես կը յարուցանէ զայն ի քնոյ։ Առողջութիւնն է որ արգասաւորութիւն կու տայ

մտաց բնական ձիրքերուն, և արգելք կը կայնի ապականացու մարմնի մը դիւրեղծութեանն առջեւ :

Ի մի բան առողջութիւնն է որ բերկրալի կ'ընէ հոգին իւր բնակարան որոյ պատուհաններէն դիտելով զաշխարհ կը զուարճանայ նա: Մեր կենդանական մասն բնակարան է մեր հոգւոյն, եթէ այս հոգւոյ բնակարանի բոլոր գործարանք լաւ և աշխոյժ վիճակի մէջ չը լինին , նոքա իւրեանց մէջ բնակող հոգին ոչ արժանավայել ընդունելութիւն պիտի կարենան ընել և ոչ ալ գործունէութեամբ և օգտակար կերպիւ ծառայել անոր :

Ո՛րքան կարեւոր է առողջապահական օրինաց և կանոններու գիտութիւնն առ հասարակ ամեն մարդոց համար: Եւ մանաւանդ որպիսի կարեւոր է որ նախնական կրթութեան մաս մը համարուի սոյն գիտութիւն ամեն հասարակ դպրոցներու մէջ: Ուրիշ առթիւ պիտի գրեմք այս մասին :

ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ՀՐԱՇՔԸ

Ժամանակը չ'էր որ հանեց զԲրիստոս, ոչ ալ պարագաներն էին որ զինք յառաջ բերին: Դիպուած մը որ չ'է բնութեան ծնունդ հրաշք կ'ըսուի . և այն դիպուած որ չէ յառաջ եկած տիեզերաց բարոյական զօրութեամբն բարոյական հրաշք կ'ըսուի :

Յիսուսի արտաքին վիճակը գիւղացւոյ մը վիճակն էր. Նա ծնաւ և սնաւ ի մէջ մի այնպիսի ժողովրդեան, որոյ տարօրինակ չեզոքութիւն իրեն դէմ գրգռած էր հին աշխարհի ատելութիւնն: Սակայն, Բրիստոսի բնութեանը մէջ կար մի այնպիսի քարշող գերազանց զօրութիւն որ զամենքն առ Ինքն կը ձգէր . Իւր հոգեկան լուսաւորութիւն և մտաւորական կարողութիւնք չ'էին կրնար լինել լոկ մարդկային : Նա՝ մարդոց մէջ միայնակ կայնեցաւ անզուգական գերազանցութեամբ մը: Ինն և տասան դարք հոլովելով անցան, և դեռ այնպէս կ'ապրի և պիտի ապրի Իւր հիանալի բնութիւն որով մարդոցմէ միլիոնաւորներ կը ներշնչին անեղծանելի սիրով, և զինք Տէր կ'անուանեն «Յիսուս կատարեալ է» ըսելով:

Ուրիշ երեւելի մարդկանց համար կրնայ ըսուիլ թէ ծնունդ են ընկերութեան, իսկ Յիսուս սնաւ և ապրեցաւ իրեն դէմ չարութեան և ատելութեան ոգւով վառուած տգէտ ժողովուրդի մը մէջ: Անհա սասանկ վիճակի մէջ էր ինչ որ էր Նա , և կրնար ճշմարտութեամբ ըսել համարձակ, «Ո՞ ի ձէնջ յանդիմանէ զիս վասն մեղաց». և թէ «ըրէք՝ ինչպէս որ ես ըրի»: Ինքն է մեր գաղափարականը, մարդոց մէջ երեւցող այն ՄԻՆ՝ այնպիսի դարու մը մէջ յորում ոչ միայն իրօք չ'էր կրնար յառաջ գալ այսպիսի կատարեալ գաղափարական մը , բայց միտքէ անգամ չէր անցներ :

Արդ, ոչ ապաքէն Բրիստոս աշխարհի մէջ հրաշից ամենամեծն է :

Հետեւեալն մի մասն է այն բանախօսութեան որ « Բրիստոնական ընկերակցութիւն » կոչեցեալ ուսումնական կամարին առջեւ խօսեցաւ այս տարի յիշեալ ընկերութեան նախագահն :

ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՔ

Ժողովրդային միտքը գիտութեան արժէքը կը չափէ , կենաց օգտակար նպատակներու համար նորա մատուցած ծառայութենէն. Անտարակոյս՝ ճշմարիտ է թէ գիտութիւնը դեղեցիկ երեւոյթ մը կ'զգենու երբ գործնական օգուտներ կը շնորհէ մարդկանց. բայց ճարտարապետներէ հետ գիտութեան ունեցած ճշմարտագոյն առնչութիւններ բացատրուած կը դտնեմք Յունական դիցաբանութեան մէջ: Հեփեստ , ճարտարապետներէ առաջնորդն, բուռն սէրէ շարժեալ՝ հրապուրեց զգիտութիւն , այսինքն զԱթենաս , բայց անբիծ աստուածուհին երբեք չամուսնացաւ, թէպէտ նա

պարգեւեց մարդկային սեռին դրեթէ այնքան արուեստներ որքան պարգեւեց Պրոմէթէոս, որ, հանգոյն ուրիշ հնարագէտներու, տեսաւ քաղաքակրթութեան յառաջդիմութիւնն արուեստից միջոցաւ, մինչ ինքն չքաւորութեան մէջ կը հառաչէր Կովկաս լեռան վրայ։ Մեր աւուրց մէջ ճարտար արուեստից երագընթաց յառաջադիմութիւնն պատճառած է գիտութեանց կիրառութեամբն, մինչ նոցա դանդաղ զարգացումն նախնի ժամանակաց մէջ արդիւնք էր գիտութեան պակասութեան։ Այդ հին ժամանակաց մէջ փորձեր կատարելու համար բնութիւնն չէին հարցաքննէր, այլ կը հարցնէին յաւէտ իրենց մտաց։ Քանզի յայնժամ միայն բնութիւնն կը հարցաքննուի, երբ բնական երեւութից պատճառներու մտաւոր գաղափարներն կը կապակցուին ստուգեալ իրողութեանց եւ անոնց յարակից պարագայից հետ։ Ժամանակ մը շատ գիտութիւն հաւաքեալ էր Եգիպտոս, 'ի Ցոյնս, 'ի Հռովմ եւ Արաբիա, թէպէտ յեռոյ ծածկուեցաւ այն մտաւոր մթութեան ներքեւ որ բովանդակ Եւրոպիոյ վրայ մահատուեր ծածկոյթի մը նման տարածեցաւ դարերով։ Ցունական գիտութեան արդիւնքն, Արաբական եւ Հռովմէական պարոյնուներու մէջէ անցնելով՝ ստոյգաբար բեղմնաւորեց Եւրոպիոյ հողն։ Թէպէտ դանդաղ, սակայն իրական յառաջադիմութիւն մը կատարուեցաւ մինչեւ իսկ այն դարուց մէջ, որք մթին և անբերրի համարուած են։ Տասներեւիգերորդ դարուն վերջերն Աղեքսանդրիական դպրոցին չափաբերական ուսումներն Արեւմտեան Եւրոպիոյ ստացուածքն՝ եղան. Արաբական թիւերն, դրահաշիւ, եռանկիւնաչափութիւն, տասնորդական հաշիւք եւ մի զարգացեալ տումար բարդուելով արդէն ըստացեալ գիտական դանձուց վրայ։ Դեմոքրիտոսի եւ Արքիմիդէսի վաղեմի գիւտերն 'ի բնագիտութիւնս, և Իպպարքոսի եւ Պտղոմէոսի գիւտերն յաստղաբաշխութեան իւրեաց բնական զարգացումներն կ'արտադրէին. թէպէտ դանդաղաբար։ Վեշտասներորդ դարէն յառաջ սկսան յերեւան դալ շատ ձեռակերտներ որք մեծաւ մասամբ պատուղ էին փորձառութեան եւ սակայն մերթ ընդ մերթ կընդունէին գիտութեանց նշոյլներն այն ընդհանրական մթութեան մէջ իսկ։ Մարբ նոց յատկութեանց գիտութիւնն, թէպէտ ոչ անոնց ընդ միմեանս ունեցած առնչութեանց գիտութիւնն, 'ձեռք բերուեցաւ 'ի ձեռն աշխատութեանց ալքիմիագանները, որք հզօր մղում մը ունեցած էին աշխատելու, որովհետեւ 'ի խնդիր եղած էին այն փիլիսոփայական քարին որ ընդհանրապէս խաղողի կուտի չափ մեծ լինել կը կարծուէր եւ որ ըստ իւրեանց կարծեաց պիտի ընձեռէր իրենց մարդկային վայելից երեք ղգայական պայմաններն —ոսկի, առողջութիւն եւ անմահութիւն։ 'Ի վերջ կոյս հնդեղեռասներորդ դարու, շատ կարեւոր ձեռակերտներ շինուեցան տարբական փորձառութեամբ եւ գիտութեան միայն անատոյդ առաջնորդութեամբն։ Ասոնց մէջ էին կողմնացոյց, տպագրութիւն, թուղթ, վառօդ, հրացան, ժամացոյց, պատուաբաղք, ձեռագործի տեղներ, ձիու պայտ,

զանգակը, փայտի և պղնձի փորագրութիւնը, ակնոցը, մանրացոյց, ապակւոյ հայելիք ետեւի կողմը կապարի եւ թիթեղի բաղադրութեամբ ծեփուած, հողմաղօրիք եւ այլ տեսակ աղօրիներ։ Այս կարեւոր ձեռակերտներ յառաջ եկան մարդոց ստացած ընդարձակագոյն դիտութեամբն իրողութեանց վրայ, որոց շուրջն՝ տակաւ առ տակաւ կը հաւաքուէին ուսումնական դաղափարներ։ Արիստոտէլ դիտութեան զայս սահմանն կուտայ երբ կ'ըսէ, «արուեստը կը սկսի, երբ շատ մը փորձառութիւններէ կը յօրինուի մի ընդհանուր դաղափար որ կ'ընդդրկէ բոլոր նմանօրինակ պարագայները»։ Այսպիսի դաղափարներ կը յօրինուին միայն յայնժամ երբ մշակութիւնն կը զարդացնէ մարդկային միտքն եւ կ'ստիպէ զայն որ բանաւոր կերպիւ բացատրէ զաշխարհն յորում մարդս կը բնակի. նորա մէջ եւ շուրջը դտնուած առարկայներն եւ նաեւ այն բնական երեւոյթներն որք կը կառավարեն անոնց գործողութիւնն եւ անոնց բարեշրջումն։ Թէպէտ իրողութեանց հաւաքումն դիտութեան աճման համար անհրաժեշտ է, մարդկային յառաջդիմութեան համար հաղարաւոր իրողութիւնք այնքան արժէքաւոր չեն որչափ է միակ իրողութիւն մը երբ այն իրողութիւն ըմբռնուած է ուսումնականապէս, որովհետեւ յայնժամ այդ միակ իրողութիւն կ'ընդհանրանայ բոլոր նմանօրինակ պարագայից մէջ։ Անջատեալ իրողութիւնք կրնան դիտութեան փոշին նկատուիլ։ Այն փոշին որ կը տատանի մթնոլորտին մէջ՝ սովորական դիտողի մը համար սոսկապէս անյարակից նիւթ է որ սխալ տեղ դրուած է, մինչդեռ ուսումնականին համար խիստ կարեւոր է, երբ ջերմութեան եւ լուսոյ ճառագայթներն անոր տարուբերող մասնիկներուն վրայ ներգործեն։ Անոնցմով է որ ամբք եւ անձրեւք կը ներգործուին, արեգակնային ալեաց վրայ անոնց ունեցած ընտրողական ազդեցութեամբն է որ երկնից կապոյտն եւ եթերային գեղանշոյլ գոյներն կը փառաւորեն զհամայն բնութիւնն։ Այսպէս նաեւ ատուդեալ՝ թէպէտ անջատեալ իրողութիւնք, որք կը յօրինեն դիտութեան փոշին, դիտութեան լուսոյ ցոլացուցիչ անջրպետն կը լինին եւ բոլոր բնութեան նոր կերպարան մը կ'ընծայեն։ Դիտութեան լուսովն է որ կը կարողանամք զբնութիւնն հարցափորձել ուղղակի փորձերու միջոցաւ։ Երբոր մտացի փորձերով բնութիւնը հարցափորձելով դիտութեան դրութիւն մը կը կազմուի, յայնժամ այն անձինք որք կը փափաքին 'ի կիր արկանել զդիտութիւնն ճարտարուեստական հնարագիտութեան, նոյն եղանակներով յառաջ կ'ընթանան արուեստին մէջ արագ յառաջդիմութիւն ընելու։ Նոքա ունենալու են նաեւ միջոց ստիպելու զբնութիւնն որ յայտնէ իւր գաղտնիքներն։ Ենէաս իւր մեծ ձեռնարկին մէջ յաջողեցաւ դիտութեան ծառէն ոսկեղէն ճիւղ մը խլելով։ Եւ որովհետեւ նա այսպէս զինեալ էր, մինչեւ իսկ զարհուրելին Խարոն չհամարձակեցաւ արգելուլ նա Ստիւքս գետէն անցնիլ, եւ Եղիւսեան դաշտերն բացուեցան իր առջեւ, երբ կախեց ճիւղն անոնց դրան վրայ։

Ահա դիտութեան ծառէն այսպիսի

ոսկեղէն ճիւղ մը կարելով է որ հնարագէտք կարողացած են արուեստներն զարգացնել։ Բացատրելու համար թէ 'ի սկզբան որքան ծանր քայլուք եւ յետոյ քանի արագութեամբ կը յառաջանան գիտութիւնն եւ նորա կիրառութիւնք, հաղարաւոր օրինակներէն միայն երկուքն յառաջ պիտի բերեմ։ Ամենէն ընտանի օրինակներէն մին օդն է, որովհետեւ այդ օրինակաւ կիմանամք թէ մարդոյս ղգայարանքն գիտութեան համար բաւական չեն առանց ուրիշ օժանդակութեան. եթէ բաւական լինէին անշուշտ օդին վրայ ճշդրիտ գիտութիւն պիտի ունենային մարդիկ շատ շուտով. օդը մարդկային սեռի գիտողութեան ենթարկուած էր յորմէ հետէ առաջին մարդն իր առաջին շունչն առաւ։ Ամեն կողմ մարդուն կը հանդիպի այն, կը հովահարէ զնա հեղիկ ղեփիւռներով եւ կը հարուածէ փոթորկօք։ Եւ սակայն ճշմարիտ է թէ, այս ընտանի առարկայն, —օդն— շատ թերի կերպիւ հասկցուած է մինչ ցայժմ։ Մեք այժմ գիտեմք նորագոյն խուզարկութեամբք թէ օդը կընայ հեղուկի վերածուիլ ճնշմամբ եւ ցրտութեամբ. բայց ինչպէս որ մանուկ մը օդը կը նկատէ իբր ոչինչ, նոյնպէս կը նկատէր նաեւ մարդն իւր կանխագոյն վիճակին մէջ։ Օդով լի ման մը դատարկ կը նկատուէր։ Բայց մարդս հայեցողութեան սկսած վայրկեանէն, ղգաց օդոյ կարեւորութիւնն, եւ զայն համարեցաւ իբրեւ աշխարհիս հոգին յորմէ կախեալ էր մարդոյ շնչառութիւնն եւ հրոյ աստուածանման յատկութիւնն։

(Շարունակելի)

ՊԱՏԳԱՄՔ Ի ԺԱՄԱՆԱԿՍ ԿԻԻՐՈՍԻ

(Շարունակութիւն տես թիւ 77)

Եւ երբ այս արարողութիւններ կատարուեցան, կուտակեցին այս առթիւ գործածեալ ամեն ինչ, բաժակներ, բարձեր, անօթներ, զգեստներ եւ հրավառեցին զանոնք, ահագին ողջակէզ մը ընելու։ Բոլոր այրելի բաներն այրեցան, մինչդեռ ոսկին հալեցաւ եւ հոսեց մեծ պնակներու մէջ, զորս յետոյ մոխիրէն հանեցին։ Այսպէս, այս կարասեաց արուեստագործութիւնն էր միայն որ կրակով չնչուեցաւ։ Ոսկին որոյ մէջ կը կայանար անոնց բուն արժէքն, փրկուեցաւ։ Այդ ոսկին ժողովեալ էր Պագատոզ դեռէն։

Այս կարասիներէն զատ ուրիշներ ալ շինուած էին խիստ առաւել շքեղ եւ փառաւոր կերպով, նոյն իսկ տաճարին համար։ Արծաթեայ աւազան մը կար որ ահագին մեծութիւն ունէր։ Այս աւազան Դեղբիի բնակիչները պիտի գործածէին տօնախմբութեանց մէջ։ Կար փոքրագոյն աւազան մը համակ ոսկիէ շինուած։ Կային նաեւ փոքրագոյն նաւերներ, ինչպէս կոնքեր, անօթներ եւ արձաններ, ամենէքին արծաթեայ եւ ոսկեղէն ու խիստ մեծարժէք արուեստիւ շինուած։ Կրակէն հալած ոսկին եւս առնուելով կրկին ճուլուեցաւ, նորա մէկ մասէն առիւծ մը շինեցին ու մնացած մասէն ալ մեծ պնակներ՝ այդ վրայ պիտի կանգնէր առիւծն։ Յետոյ առիւծը պնակներուն վրայ դրուեցաւ, տաճարին վերաբերեալ հրապարակին մէջ։

Կրեսոս տեսակ մը արձան եւս նուիրեց Դեղբիի պատգամախօսութեան, որ գրեթէ բոլոր միւսներէն

աւելի արտասովոր էր։ Հացադործ կը կոչուէր այս արձան որ կը ներկայացուներ Կրեսոսի տան մէջ ծառայող կին մը, որոյ գործն էր հաց եփել։ Այս հացադործ կին այսպէս ոսկեղէն արձանով մը մեծարուելուն պատճառն այն էր որ օր մը Կրեսոսի կեանքն ազատած էր նորա մանկութեան ատեն։ Կրեսոսի մայրը կանուխ մեռաւ, երբ դեռ մանուկ էր այն, և իւր հայրը կրկին ամուսնացաւ. երկրորդ կինն ուզեց որ իւր որդւոյ մին յաջորդէ իւր ամուսնոյն գահին և ոչ թէ Կրեսոս։ Եւ որպէսզի զԿրեսոս վերցնէ մէջտեղէն, քիչ մը թոյն պատրաստեց եւ տուաւ հացադործ կնոջ՝ պատուիրելով նմա որ Կրեսոսի կերած հացին մէջ դնէ զայն։ Հացադործը թոյնը առաւ, եւ խոստացաւ հնազանդիլ։ Բայց փոխանակ խոստացածն կատարելու, առաջադրեալ սպանութիւնը յայտնեց Կրեսոսի, եւ թոյնը թագուհւոյն որդւոյն տուաւ։ Այս առ ինքն ցոյց տրուած հաւատարմութեան պատճառաւ՝ Կրեսոս, 'ի նշան երախտագիտութեան, երբ 'ի գահ բարձրացաւ, զայս արձան շինել տուաւ, եւ այժմ դրաւ 'ի Դեղբի, ուր կը կարծէր թէ պիտի մնար ցյաւիտեան։ Այս հաւատարիմ ծառայի յիշատակն յիրաւի այս կերպիւ անմահացաւ, թէպէտ բուն արձանն եւ նաեւ բոլոր ուրիշ դանձերն անհետացան յետ ժամանակաց։ Արդարեւ պղնձեայ եւ կճեայ արձաններ առ հասարակ շատ աւելի մնայուն յիշատակարան եղած են քան ոսկեղէն արձանք. եւ հաւանական չէ որ ինչ եւ է շինուածք մը կամ արուեստի մեծ գործ մը երկար ատեն մնայ մարդոց մէջ, եթէ այն գործոյ վրայ տեսնուած արուեստն առաւել արժէքաւոր չըլլայ քան գործոյ նիւթն։

Կրեսոս ինքն չգնայ 'ի Դեղբի այս նուէրներով, բայց ղրկեց զանոնք հաւատարիմ պատգամաւորաց ձեռքով, որոց պատուէր տրուած էր հարկ եղած արարողութիւններն կատարել, ընծայել նուէրներն եւ յետոյ պատգամ հարցունել հետեւեալ կերպիւ։

« Կրեսոս, ինքնակալն Լիւդիոյ եւ այլ եւ այլ թագաւորութեանց, 'ի փոխարինութիւն այն խմաստութեան որ ակներեւ կտեսնուէր ձեր առաջին յայտարարութեանց մէջ, ղրկեց ձեզ այս պարգեւներ։ Այժմ դարձեալ կը բաղձայ գիտնալ թէ արդեօք կրնա՞յ ապահովաբար արշաւել պարսից վրայ, եւ եթէ կրնայ, պէ՞տք է որ ինչեւ լոյծ դաշնակցի մը օգնութիւնը խնդրէ »

Պատասխանն հետեւեալն էր։

« Եթէ Կրեսոս Ալիս գետն անցնի, եւ պարսից դէմ պատերազմ բանայ, հզօր կայսերութիւն մը պիտի կործանէ։ Լաւ է որ Յունաստանի հզօրագոյն նահանգաց հետ դաշնակցութիւն ընէ։ »

Կրեսոս այս պատասխանին վերջին ծայր հաւանեցաւ։ Անմիջապէս որոշեց առաջադրեալ արշաւանաց համար պատրաստուիլ, եւ իւր հարցմանց այսպիսի նպաստաւոր պատասխան մը ընդունելուն համար, բաղձալով ցոյց տալ դիւր երախտագիտութիւն, մարդ ղրկեց 'ի Դեղբի հարցունելու թէ քաղաքին բնակչաց թիւն որքան է։ Եւ երբ պատասխան

բերին, բնակչաց իւրաքանչիւրին գումար մը սակ ղրկեց։ Դեղբիացիք 'ի փոխարինութիւն, մանաւոր արտօնութիւններ եւ պատիւներ ընծայեցին Լիւդիացւոց եւ Կրեսոսի, որով երբ ապագային մէջ պատգամ հարցունէին, իրենք այլոց վրայ նախապատուութիւն պիտի ունենային։

Երբ Կրեսոս ղրկեց զիւր պարգեւ Դեղբիի բնակչաց, նոյն առթիւ ուրիշ պատգամ մ'ալ հարցուց թէ արդեօք իւր թագաւորութիւն երբեք պիտի կործանի՞։ Պատգամ հաղորդուեցաւ առաջինին նման զոյգ մը Ցունարէն տանաւորով որ է հետեւեալն

«Երբ Ջորի մը 'ի դահն Մարաց բարձրանայ
Ցայնժամ Կրեսոս կործանուիէն թող վախնայ»

Այս պատասխան առաջինին նման բոլորովին հաճոյ թուեցաւ Կրեսոսի։ Ջորիի մը 'ի դահն Մարաց բարձրանալու պատահականութիւնն բնականաբար բացարձակ անկարելիութիւն ցոյց տալու խորհրդաւոր եւ ճարտասանական ձեւ մը համարուեցաւ։ Կրեսոս ինքզինք եւ իւր իշխանութեան տեւողութիւն բոլորովին ապահով սեպեց։ Հաստատապէս առաջադրեց անյապաղ յառաջ վարել զիւր որոշում։ Եւ իսկ եւ իսկ պատշաճ միջոցներ ձեռք առաւ, պատգամին խրատած Ցունական դաշնակցութիւնն եւ օժանդակութիւնն ձեռք բերել։ Իւր յօրինած յատակագիծն եւ պատահած դէպքերը յետագայ գլուխներու մէջ պիտի ստորագրուի։

Այս Ցունական պատգամներու նը կատմամբ, վայելուչ է ըսել ասա որ դիտնոց մէջ վիճաբանութեան մեծ խնդիր եղած է թէ՝ ինչպէս ասանք այնքան երկար ատեն կարող եղան յարգանք վայելել Ցունաց նման մեծ ազգի եւ քաջահմուտ ժողովրդեան մը մէջ։ Անշուշտ այլեւ այլ հնարիւք էր որ այս վախճան ձեռք բերուած էր։ Ամեն երկրի ստորին կարգի մարդկանց մէջ բնական սէր մը կայ հրաշալի բաներու, որոյ պատճառաւ շատ դիւրաւ հաւատք կընծայեն խորհրդաւոր եւ դերբնական սեպուած բաներու։ Հետեւաբար երբ օտարոտի եւ արտասովոր կերպիւ իրական դէպք մը պատահի, կը չափազանցեն զայն եւ ուրիշ դայն կուտան անոր, եւ իրենց տեսած ամեն անսովոր բնական երեւութից հրաշալի եւ դերբնական յատկութիւններ կընծայեն։ Կարելի է թէ իրօք Դեղբիի քարայրը կը հանէր այնպիսի կազային գոլորշիներ, որ զանոնք շնչող մարդոց վրայ տարօրինակ արդիւնքներ յառաջ կը բերէին եւ զայնս դիտողներն շատ դիւրաւ կրնային երեւակայել արդիւնքներ արտադրող աստուածային եւ հրաշալի զօրութիւններ այդ օդային հոսանաց մէջ։ Այս պատգամաց վերաբերող տաճարաց մէջ բնակող քրմաց եւ քրմուհեաց համար խիստ շահաւոր էր հասարակութեան մտաց մէջ այսպիսի հաւատք մը միշտ կենդանի պահել, եւ իրօք, այս պատգամաց շուրջն հաստատուած քաղաքաց բոլոր բնակիչք, նմանապէս մեծ շահ ունէին անոնցմէ։ Այս վայրերը յաճախող այցելուաց միջոցաւ կապրէին, եւ այլ եւ այլ կերպեր կը հնարէին բոլոր այցելուներէն կամ ստակ եւ կամ պար-

դեւներ ընդունելու։ Այս պատգամներէն միոյն մօտ որբասան վտակ մը կար, ուր մարդիկ քրմաց յատուկ արտօնութեամբն կընային լուացուիլ։ Եւ կսպասուէր որ յետ լուացման ըստակ ձգէին վտակին մէջ։ Այնուհետեւ ստակը ի՞նչ կըլլար, դժուար չէ երեւակայել։

Ոչ ալ հարկ է ենթադրել թէ բոլոր այս քուրմք եւ քրմուհիք խաբեբայ էին։ Իրենց մանկութենէն ներշնչութեանց իրականութեանը հաւատալու վարժուած ըլլալով այսպիսի հաւատք մը կրտածէին բոլոր իրենց կեանց մէջ։ Վանորայ քուրմք եւ քրմուհիք կընային անկեղծաբար եւ իրենց դիմաղներուն չափ խաբուած ըլլալ։

Սովորաբար պատգամներու պատասխաններն անորոշ եւ ապօտ էին, եւ դրեթէ որ եւ է մեկնութեան կը յարմարէին։ Երբ դէպքերն նախադուշակութեան յարմարէին կամ յարմարցուէին մեկնիչներու ճարտարամտութեամբ, այսպիսի համադիպութեան մը պատմութիւնը ընականաբար ամեն կողմ կը տարածուէր. եւ ամեն անգամ որ յեղյեղուէր, համադիպութիւնն աւելի զարմանալի եւ աւելի ճշգրիտ երեւոյթ մը կառնուր։ Երբ դուշակութիւնն դիպաց չյարմարէր, անյարմարութիւնը ուղղակի եւ բացարձակ չէր ըլլար, քանզի պատասխանն միշտ անորոշ եւ մթին դրոշով կարուէր, եւ յայնժամ ոչ ոք հետաքննութիւն կըլլար զայն մոռիկ ընելու կամ տարածելու։ Այսպէս պատգամին ճշգրտութիւնն հաստատելու նպաստող դէպքերն առ հասարակ կը ծանուցուէին եւ կը յեղյեղուէին, մինչդեռ հակառակ կողմն հաստատողները շուտով կը թաղուէին 'ի մոռացութեան։

Սակայն տարակոյս չկայ թէ բազմիցս պատասխաններն կը տրուէին նախապէս համաձայնութիւն դոյացնելով այն անձին հետ որ պատգամ կը հարցնէր, եւ այս զայրս խաբելու նպատակաւ։ Օրինակի համար ենթադրեմք թէ Կրեսոս իւր հայրենակցաց մտաց մէջ Դեղբիական պատգամախօսութեան արժանահաւատութիւնն հաստատել կուզէր, որպէսզի քաջալերէ զանոնք իւր բանակաց մէջ մնալու, եւ վստահաբար ու հաստատամտութեամբ իւր առաջադրած արշաւանաց ձեռնարկելու, շատ դիւրին բան էր իրեն համար Դեղբիի քրմուհւոյն խնամ տալ ինչ որ պիտի ընէր ինք հարցման օրն, եւ այսպիսեաւ ինքն անօրինած ըլլար պատասխանը։ Յայնժամ, երբ իր պատգամաւորք վերադարձան կրնար այն պատասխանը իբր անհերքելի փաստ մը յառաջ բերել, ցոյց տալու թէ իրօք ներշնչեալ էր այն։ Մեծն Ալեքսանդր այսպէս իրօք նախապէս համաձայնեցաւ Արամազդ Ամմոնի տաճարին քրմաց հետ։ Բայց մարդկային սեռին մէջ երկնային յայտնութեանց մասին այսքան յաջող ստութեանց եւ խաբէութեանց գոյութիւնը ամենեւին նշան մը չէ, որպէս ոմանք անխորհրդաբար կը կարծեն, թէ չիք երբեք ճշմարիտ յայտնութիւն. այլ ընդհակառակն հզօր ապացոյց մ'է թէ կայ ճշմարիտ յայտնութիւն։ Մարդկային էութեան հեղինակն ոչ մի բնաղդում պարգեւած է առանց նպատակի, եւ մարդկային սեռի այն ընդհանրական հակամիտութիւնն հա-

ւատալու դերբնական զօրութեանց նայելու դէպ յանտեսանելի աշխարհն այն որոնումն երկնային յայտնութեանց համար, և այն ակնկալութիւնք վան շարունակական կենաց յետ աւարտման երկրաւոր կենաց ամենահզօր բնական ապացոյց են թէ անտեսանելի աշխարհ մը կայ, թէ մարդ կրնայ ճշմարիտ հաղորդակցութիւն ունենալ այն աշխարհի հետ, թէ համայն տիեզերքս կ'ելնէ աստուածային անձ մը որ մարդկային բարքերն կը դատէ և թէ գոյութեան հանդերձեալ վիճակ մը կայ։

ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՅ

ԺՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս ցուցաւ նախորդ յօդուածի (Բիւրակն 77 Թուոյ) մէջ ստակի զումարն շահեցնելով կը մեծնայ։ Ֆիզիքական դրամագլուխ մ'է և կեանքն — ժամանակ և մարմին, որ գործածութեամբ մեծ շահ կը բերէ։ Այս գործածութիւն կ'անուանի Ժրութիւն, որ է պարապ ժամանակ չ'անցունել և ամսոյ ամբողջը գործածել, նման խնայող դրամատէր որ չ'ուզեր և ոչ մի դահեկանն Թողուլ անշահ և այն ոչ մի օր։ Այսպէս և Ժիրն, որ գիտէ «ի կիր առնուլ ժամանակն», չ'ուզեր նորա և ոչ մի րոպէն վատնել, այլ կը գործէ և կը գործածէ բոլոր ուժն։ Սորա հակառակն է Ծոյլը, որ՝ նման շռայլի, կը վատնէ իւր ժամանակն պարապով, և մանաւանդ անգործ կը Թողու կարողութեան մի մասը։ Լեռնաբնակ ոք շատ մը փայտ կրակի կու տայ որ ման մը կան տաքցունէ, քանի որ՝ եթէ խնայել գիտնար, նորա տասներորդ մասն ալ բաւ էր։ Շատաջուր տեղւոյ աղօրեպան մը անարհեստ կերպիւ անոյ վերայ կը հոսեցունէ ջուրն, որոյ մի մասը միայն կը շօշափէ անիւն, մեծ մասը պարապը կը վազէ։ Սոցին նման եւ ծոյլը շռայլաբար կը վատնեն իւրեանց ժամանակ և անգործ՝ ապարդիւն կը Թողուն իւրեանց զօրութեան մի կարեւոր մասն։ Եւ աւելի մեղադրելի են քան լեռնցի հրավառն և գիւղացի ջաղացպանն, քանզի նոքա ունին բնութեան առատ շտեմարաններն — լայնածիր անտառ, անդադար հոսանք, իսկ կեանք մարդոյ «չափով ու կշռով սահմանեալ են»։

Վատնեալ կեանք ոչ միայն չ'է առ ինչ օգտակար, այլ և կորուստ է ու առիթ մեծամեծ վնասներու, գործող մեքենան չը կորսնցուներ այնքան մաշելով, որքան անգործածութեամբ ժանգոտելով։ Տնտեսագիտօրէն եւս «լաւ է», կ'ըսէ Ժիրը, «մաշիլ քան ժանգոտիլ», զի ծոյլին մարմին ժանգոտութեամբ կը փտի։ Ըստ կենսաբանական օրինի՝ ուժէ կ'իյնայ կամ տկար կը մնայ անդամ կամ մկան որ չը գործեր, երկու Թեւեր կազմութեամբ նոյն են, այլ որն որ աւելի գործածուի, որ սովորաբար աջը կ'ըլլայ, կ'ուժովնայ և դիւրաՄեքութիւն կստանայ, յորոց զուրկ է անգործն — ձախը։ Նմանապէս ոյք չ'են գործածեր իրենց ոտք՝ մէջք և բազուկք, նոցա ոյժ կը պակսի և կամ տկար կը մնայ՝ նման ձախ ձեռաց անՄափ և անվարժ։ Եւ ինչպէս չափահասից դժուարին է այլ ևս անվարժ ձեռքը — ձախը՝ աջի պէս — վարժեցնել, նոյնպէս կուգայ և ժամանակ, երբ այլ ևս անգործ մկան չկրնար փոխիլ ի գործունեայ։ Ցայսմ ևս ճշգրտի բան Ս. Գրոց «Որ ոչն ունիցի (կալցի) առցի ինմանէ և զոր ունի», և անդամ «որ ոչ գործիցէ մի՛ կերիցէ», երես՝ ճակատ և մկան որ չքրտնիր՝ չէ արժանի սննդեան նաև «ծոյլին ձեռքը կը մեռցնէ զնա, վասն զի անոր ձեռքերը աշխատիլ չեն ուզեր։

Այս մեռելութիւն մարմնոյ, ժանգոտութիւն մկանաց կը տարածի կանցնի

կը շօշափէ անիւն, մեծ մասը պարապը կը վազէ։ Սոցին նման եւ ծոյլը շռայլաբար կը վատնեն իւրեանց ժամանակ և անգործ՝ ապարդիւն կը Թողուն իւրեանց զօրութեան մի կարեւոր մասն։ Եւ աւելի մեղադրելի են քան լեռնցի հրավառն և գիւղացի ջաղացպանն, քանզի նոքա ունին բնութեան առատ շտեմարաններն — լայնածիր անտառ, անդադար հոսանք, իսկ կեանք մարդոյ «չափով ու կշռով սահմանեալ են»։

Վատնեալ կեանք ոչ միայն չ'է առ ինչ օգտակար, այլ և կորուստ է ու առիթ մեծամեծ վնասներու, գործող մեքենան չը կորսնցուներ այնքան մաշելով, որքան անգործածութեամբ ժանգոտելով։ Տնտեսագիտօրէն եւս «լաւ է», կ'ըսէ Ժիրը, «մաշիլ քան ժանգոտիլ», զի ծոյլին մարմին ժանգոտութեամբ կը փտի։ Ըստ կենսաբանական օրինի՝ ուժէ կ'իյնայ կամ տկար կը մնայ անդամ կամ մկան որ չը գործեր, երկու Թեւեր կազմութեամբ նոյն են, այլ որն որ աւելի գործածուի, որ սովորաբար աջը կ'ըլլայ, կ'ուժովնայ և դիւրաՄեքութիւն կստանայ, յորոց զուրկ է անգործն — ձախը։ Նմանապէս ոյք չ'են գործածեր իրենց ոտք՝ մէջք և բազուկք, նոցա ոյժ կը պակսի և կամ տկար կը մնայ՝ նման ձախ ձեռաց անՄափ և անվարժ։ Եւ ինչպէս չափահասից դժուարին է այլ ևս անվարժ ձեռքը — ձախը՝ աջի պէս — վարժեցնել, նոյնպէս կուգայ և ժամանակ, երբ այլ ևս անգործ մկան չկրնար փոխիլ ի գործունեայ։ Ցայսմ ևս ճշգրտի բան Ս. Գրոց «Որ ոչն ունիցի (կալցի) առցի ինմանէ և զոր ունի», և անդամ «որ ոչ գործիցէ մի՛ կերիցէ», երես՝ ճակատ և մկան որ չքրտնիր՝ չէ արժանի սննդեան նաև «ծոյլին ձեռքը կը մեռցնէ զնա, վասն զի անոր ձեռքերը աշխատիլ չեն ուզեր։

եւ սերնդեան, որ մանաւանդ մկանական եւ մարմնական կազմութեամբ, ինչպէս եւ ուղեղի ու մտաց յատկութեամբ. շարունակութիւնն է ծնողաց որպիսութեան, նման ծառի որոյ ոստեր շարունակութիւն են ճիւղերու եւ բունոյ, որոյ սերնդական պտուղը կ'արտադրեն:

«Նման զնմանն կծնանի, և Ադամ մարդ ստացաւ ըստ պատկերի իւրում,» «Որդի հարազատ կրէ յինքեան զնմանութիւն հօրն» ոչ միայն կերպարանաց այլ և նոցին յատկութեանց: Ուստի ինչպէս ծոյլի մարմին Ծոյլ է և միտք զուլ, կըլլան, Ծոյլ և զուլ նաև իրեն որդիք, և Ծուռունք իսկ: Ընդհակառակն ժիր անձի մարմին կզօրանայ կը կորովանայ, կունենայ ուժեղ և կորովի սերունդ, որոց կը Ծողու նաև ժրութեան զայլ արդիւնս—սրհեատ, գործի, տան կարասի, կալուած և դրամ, որք կըլլան աղքերք հարստութեան գերդաստանի, որ յընթացս յաջորդաց կը յառաջանայ հարստութեան ճամբուն մէջ: Ծոյլն ալ իր սերնդեան կծողու ապշութիւն՝ տկարութիւն, աղքատութիւն և հիւանդութիւն, որով սերունդէ ի սերունդ կը զլորտկին ստորնութենէ յատորնութիւն, մինչև որ պորտէ ի պորտ ջնջուին, եթէ ժրութեան դեղեւափով չազատին ի թըշուառութենէ և յանիծից: Ցայսմ ևս օրինապանք կըլլան արժանի օրհնութեանց Աստուծոյ «մինչև հազար ազգ», և օրինազանցք ենթակայ պատժոյ «մինչև չորրորդ ազգ» , երբ ջնջուած՝ կորսուած կըլլան:

Ծուլութիւն և ժրութիւն, որ ունին այսքան տարբեր և տարածական ազդեցութիւններ; ունին և անուղղակի ազդեցութիւններ իրենց սերնդոց վրայ: Ծոյլին «աղքատութիւնը ճամբորդի պէս կուգայ, և կարօտութիւնն սպառազինեալ մարդու պէս», և «Ծոյլ մարդը անօթի կը մնայ» կըսէ Սողոմոն (Առակ, Զ, 9: ԺԹ, 15)

Այս աղքատութեամբ և անօթութեամբ ծոյլը չունենար լաւ տուն և հագուստ, անուշիչ կերակուր և ըմպելի; ուստի կը տկարանայ, զէթ չունենար միջոցներ որ աւելցունէ ոյժն մկանանց նման մեքենայի որ եթէ չ'իւղուի դժուարաւ կգործածուի. կամ կովու որ սննդարար նիւթ որչափ շատ ուտէ, այնքան առատ կըլլայ կաթն ու իւղալից: Այլ ծոյլն աղքատութեամբ կզրկուի այս զօրութեան արդիւնարարներէ: Կով իր կերած դոյզնագինքաներն, ինչպէս կը փոխէ արժեքաւոր կաթի, նոյնպէս և ժիրն կուտէ՝ կվայլէ արժանագին բաներ, որ կուտան ուժ ու զօրութիւն՝ արտադրիչս Ամենագին գործոց: Եւ որքան ժիր մարդ բարձր է քան զանբան անասունն, նոյնքան մեծագին կըլլայ գործածը քան զվայլածը. մարմնոյն մէկ կուտայ, անկէ 5—10 կառնու: Այս տեսակետով մարդոյ մարմին, միայն մեքենական մկանական զօրութիւնն նկատելով, նման է արտի որ առանց սերմանելոյ չտար հունձ. և այնու զի ծոյլը վասն չքաւորութեան չունի ինչ սերմանելի, պիտի հնձէ ոչինչ: Ծոյլը կը կորսնցունէ կամ չունենար հմտութիւն՝ պատիւ և ազդեցութիւն, «ծոյլը հարկատու կըլլայ», ապաստաւոր և վարձաւոր. մինչդեռ «ժիր մարդոց ձեռներ կիշխեն», կատանան համարում, հմտութիւն դիւրութիւններ, որք կըլլան կրկին՝ և երեքկին աղքերք հարստութեան: Ծոյլը կը կորուսանէ մարդկային վսեմութիւնն և բարձրանալու փափաքը, որք մեծ մղիչ զօրութիւնք են յառաջդիմութեան, չընչին պատճառանօք չաշխատիր և կը մուրայ, յորմէ այլ ևս չիք յոյս բարձրանալոյ, թէ և մեծ զումարներ ալ ունենայ, ինչպէս կը պատմուի մուրացկանաց ոմանց վրայ:

Ծուլութեան մի պատճառ կայ ասա նկատելի, և է բարձրամտութիւն, որով որ զանձն կհամարի այնքան բարձր և արժանեաց տէր, որ չգիջանիր գործել

արհեստ զոր ստորին կը համարի և անպատշաճ իր պատուոյն: Այսպիսիք չարաչար կը սխալին ազդեցութեամբ սրտի, որ բնականապէս կսիրէ դիւր, հանգիստ և ներկայ հաճոյս. և որ բարոյապէս անտես է իր թերութեանց, և անգործութեան մեղադրանքը կուզէ ձգել այլոց և ժամանակի պարագայից վրայ: Այլ զիտելի է թէ անգործութիւն, ծուլութիւն և բարձրամտութիւն աւելի ամօթ են՝ քան շատ ստորին համարեալ գործեր, քան կոշտ արհեստից ծուխ ու մուր : Ցաչս տնտեսագիտութեան պատուական է գործ և արհեստ, ուր մարդ կրնայ գործածել իր բոլոր տաղանդը, ուստի կշահի: Հիւսնութիւն աղէկ կերեւի քան դարբնութիւն, իսկ՝ քանի որ ի զաւառս, ըսենք, տարին միայն 8, 9 ամիս կաշխատի հիւսն, և դարբինն 12 ամիս, սորա ցնցոտիք և սեւ երեսներ պատուական են քան նորայն կոկիկութիւն: Նաև յաչս բարոյագիտութեան ազնիւ է պաշտօն և գործ որ չեղծաներ բարեմասնութիւնս. զինածախութիւն անարգ է, զի արհեստաւորն զինեմոլաց հետ յաճախ և սերտ յարաբերութիւն կունենայ, որոց մոլութեանց նմանիլ կը փորձուի, կըլլայ, գուցէ, զինեմոլ և վատ. քան զայս պատուական կրնայ համարիլ համեստագործութիւն (սեՀՀերՃիլիք) զի չունի այնքան փորձութիւն նուաստութեան:

Արհեստից յատկութեանց և նոցա առաւելութեանց վրայ ըստ բաւականի տեսութիւն պիտի լինի յաջորդ յօդուածով մը ի վերայ ճարտարութեան, ուր մանաւանդ պիտի տեսնուի ժրութեան օգուտներն հարստութեան ճամբուն մէջ:

Ս. Մ. Ի.

Ի Մարզ-Աւան 18 Օգոստ. 1885

ԵԳԻՊՏՈՍ

Եգիպտոս երկիր մ'է, որ հռչակաւոր է իւր բնական մասնաւորութեանց և իւր գրաւած տեղւոյն համար ի Հին Պատմութեան : Զայս կարեւորութիւն ցարդ կը պահէ նա իւր հսկայապանծ յիշատակարանաց և հնութեանց միջոցաւ, որք, թերեւս, դարուց ի դարս կանգուն պիտի մնան շուք և վսեմութիւն պարգեւելու նմա : Աստանօր արժան կը համարիմք համառօտակի խօսիլ նորա անցեալ փառաց և արդի դրից վրայ:

ԱՆՈՒՆ. — Եգիպտոս բնիկներէն և նոյն իսկ բոլոր Արեւելից մէջ կը կոչուի Մըսր, անուն մ'որ անշուշտ կապակցութիւն ունի Աստուածաշունչի «Միսրէմ» անուան հետ, և որովհետև այդ անուն երկուորական է, կը թուի թէ կը ցուցնէ վերին և վարին Եգիպտոս , որք միշտ կը նկատուէին տեղացիներէ տարբեր պետութիւններ : Եգիպտոսի հին անունն Քամ, կը նշանակէ սեաւ և հաւանականաբար ի յայտ կ'ածէր հողին սեաւ գոյն : Գալով Եգիպտոս անուան, ոչ որ դեռ կարող եղած է ստուգաբանութիւնն տալ : Բոլորովին տղայական բացատրութիւններ տրուած են , զորս աստանօր յիշելն լոկ ժամավաճառութիւն պիտի ըլլար :

ՏԵՂԱԳՐԱԿԱՆ. — Նեղոսի հովիտը իրաւամբ կոչուած է Արաբ մատենագիրներէ «Զմրուխտ՝ հաստատուած ոսկւոյ վերայ»: Արդարև շրջակայ անապատաց մէջտեղ , այդ գրաւիչ դալարիք խիստ զմայլելի տեսարան մը ընծայած լինելու են: Նեղոս ևս գեղազմայլ տեսարան մը կ'ընծայէ: Ի բաց առեալ իւր վեհապանծ և շքեղաշուք երեւոյթ, իւր տեսարանից զանազանութիւնք յապուշ կրթած են զճանապարհորդս: Նեղոսի ընթացքը ի Հարաւային Եգիպտոս է վայրի և ահեղադղորդ, այլ ցորչափ իջնեմք՝ կըտեսնեմք

զայն գամ բան զգամ խաղաղ և միօրինակ, և վերջապէս այս վսեմ տեսարան կըկորսուի Տեղեայի միակերպ հարդուԹեան մէջ:

ԳԵՏՔ. — Եգիպտոսի միակ գետն է Նեղոս: Այս գետ շատ մը սահանքներ ունի, որք անհաւասարելի կըգործեն զայն բաւական տեղ: Նեղոս ինքնին կըմատակարարէ Եգիպտոսի ջուրն և կերակուրն, որոյ համար այդ երկիր «Նեղոսի պարգևն» կոչուած է:

ԿԼԻՄԱՅ. — Եգիպտոսի կլիմայն նըշանաւոր է իւր զօրուԹեան և միօրինակուԹեան համար: Աշխարհիս վրայ և ոչ մի երկրի մէջ կըտեսնուի այն միօրինակուԹիւն օրերու, որպէս յԵգիպտոս: Ցափունս Նեղոսի, ձմեռն անզգալի և ամառն հազիւ նեղիչ է: Այլ սակայն, որովհետև այս երկիր կ'ընդարձակի հիւսիսէն 'ի հարաւ, այդ մասերու մէջ կըլիմայի փոփոխուԹիւն կընշմարեմք. Հիւսիսային կողմերը երբեմն անձրև կըտեղայ, այլ հարաւային կողմերն անձրևի կաԹիլ մ'իսկ չըտեսնուիր: Տեղացիք կը քնանան զիշերները ինքզինքնին ենԹարկելով զիշերուան ցուրտին և առ երեւոյԹս չ'են զգածուիր, այսու ամենայնիւ այնչափ քաջառողջ չ'են: Հնտախտը շատով կըտարածուի, եԹէ երբեք չըկրնայ հաստատուիլ Թէ տեղական է: Այս կը պարտի անշուշտ տեղացւոց անմաքուր և Ցշուառ կեանքին:

ՆՂԱՆԱԿՔ. — Եգիպտոս եղանակն չը պիտի ունենար, եԹէ Նեղոս չ'ըլլար: Հետեւապէս Եգիպտոս երեք եղանակներ ունի, ՏեղատուԹիւն, Դարուն և Աշուն: Նեղոսի ջուրերը քաշուելուն պէս, որ ամեն տարի կանոնաւորապէս կըպատահի, երկրագործը կ'սկսի տնկել ամեն տեսակ արմտիք, որ բանի մը տեղեր Մայիսի մէջ կը հասնին:

ՑԵՂՔ. — Եգիպտոսի բնակիչք են Խըպտիք, Տաճիկք, Արապք, Հայք ևն. Ցէլլահք, Թէև մահմեդականուԹիւնն ընդունած, առանց տարակոյսի, նախնի Եգիպտացւոց սերունդին կըպատկանին: Սորա սխալմամբ Արաբք ևս կը կոչուին, այլ բուն Արաբը՝ երբեք չ'ընդունիր և կ'արհամարէ զայնս: Խպտիք ևս նոյն ցեղին կը պատկանին և ԹէեւՔրիստոնէուԹիւնը և են Եգիպտոսի կարեւոր մի ցեղն: Հայեր ևս կան, որք ընդհանրապէս են սեղանաւոր, զոհարաբերող և բաղաքագէտ: Այս վերջնոց կարգէն են Վսեմափայլ Նուբար, Աբրահամ, Թազուր, Պողոս, Տիգրան ևայլն փաշայք:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Որովհետև 12 դարերէ 'ի վեր Եգիպտոսի լեզուն Արաբերէն է, իւր գրականուԹիւնը Արաբերէնի մէջ յուզուած է: Այժմ Գուրանը գլխաւոր մասն կը կազմէ այս գրականուԹեան: Սակայն այժմ նախնի Եգիպտական սրբազան գրերով գրուած յիշատակարաններու վրայէ լաւ զաղափար մը կրնամք կազմել իւր նախնի գրականուԹեան ընդարձակուԹեան և գեղեցկուԹեան մասին: Խըպտիք ևս իւրեանց յատուկ գրականուԹիւնն ունին, բայց զուտ կրօնական է:

ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Եգիպտոսի քաղաքակրԹուԹիւնն խիստ հին է: Այս քաղաքակրԹուԹեան սկզբման վերայ այլազան կարծիքներ կան, այլ գրեԹէ ստուգուած է ԹէՆախ քան զՔրիստոս իբր 2000 տարի, Եգիպտոս քաղաքական և ընկերական կազմակերպուԹեանց սկսեց: ՀարստուԹիւն յաջորդեց հարստուԹեան, այլ իւր քաղաքակրԹուԹիւն երբէք չը կորսուեցաւ: 525 տարի նախ քան զՔրիստոս Պարսիկք տիրեցին այդ երկրի, այլ վերջապէս տեղի տուին, Մակեդոնացի բազմահռչակ աշխարհակալին, Մեծն Աղէքսանդրի առջեւ: Նորա մահէն զկնի Պտղոմեանք տիրեցին և զԵգիպտոս դրախտ մ'ըրին ԹէՔրիստոնապէս և ԹէՔ

լահք, Թէև մահմեդականուԹիւնն ընդունած, առանց տարակոյսի, նախնի Եգիպտացւոց սերունդին կըպատկանին: Սորա սխալմամբ Արաբք ևս կը կոչուին, այլ բուն Արաբը՝ երբեք չ'ընդունիր և կ'արհամարէ զայնս: Խպտիք ևս նոյն ցեղին կը պատկանին և ԹէեւՔրիստոնէուԹիւնը և են Եգիպտոսի կարեւոր մի ցեղն: Հայեր ևս կան, որք ընդհանրապէս են սեղանաւոր, զոհարաբերող և բաղաքագէտ: Այս վերջնոց կարգէն են Վսեմափայլ Նուբար, Աբրահամ, Թազուր, Պողոս, Տիգրան ևայլն փաշայք:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Որովհետև 12 դարերէ 'ի վեր Եգիպտոսի լեզուն Արաբերէն է, իւր գրականուԹիւնը Արաբերէնի մէջ յուզուած է: Այժմ Գուրանը գլխաւոր մասն կը կազմէ այս գրականուԹեան: Սակայն այժմ նախնի Եգիպտական սրբազան գրերով գրուած յիշատակարաններու վրայէ լաւ զաղափար մը կրնամք կազմել իւր նախնի գրականուԹեան ընդարձակուԹեան և գեղեցկուԹեան մասին: Խըպտիք ևս իւրեանց յատուկ գրականուԹիւնն ունին, բայց զուտ կրօնական է:

ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — Եգիպտոսի քաղաքակրԹուԹիւնն խիստ հին է: Այս քաղաքակրԹուԹեան սկզբման վերայ այլազան կարծիքներ կան, այլ գրեԹէ ստուգուած է ԹէՆախ քան զՔրիստոս իբր 2000 տարի, Եգիպտոս քաղաքական և ընկերական կազմակերպուԹեանց սկսեց: ՀարստուԹիւն յաջորդեց հարստուԹեան, այլ իւր քաղաքակրԹուԹիւն երբէք չը կորսուեցաւ: 525 տարի նախ քան զՔրիստոս Պարսիկք տիրեցին այդ երկրի, այլ վերջապէս տեղի տուին, Մակեդոնացի բազմահռչակ աշխարհակալին, Մեծն Աղէքսանդրի առջեւ: Նորա մահէն զկնի Պտղոմեանք տիրեցին և զԵգիպտոս դրախտ մ'ըրին ԹէՔ զրականապէս և ԹէՔ

նիւթապէս: Պողոմեանց վերջին թագուհուոյն, Կղէոպատրայի մահուամբ Եգիպտոս անկաւ ընդ իշխանութեամբ Հռովմայեցւոց և պահեց իւր բարգաւաճ վիճակ մի քանի դարեր, յորժամ Արաբք գրաւեցին:

ՆՈՐ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. — 639 ին Ք. Փ. Արաբք գրաւեցին զԵգիպտոս: 1250 ին Մեմլուքներէ գրաւուեցաւ, որոց Սալատին կ'օգներ: 1520 ին Սէլիմ, Տաճկաց Սուլթանը յաղթեց նոցա, այլ իւր իշխանութիւն անուանական էր մինչև 18դ. դար, յորժամ Թուրքք նեղը մնալով Ռուսիացիներէ և Աւստրիացիներէ, պարպեցին զԵգիպտոս որով Մէմլուքք կրկին գրաւեցին, մինչ 1798 յորժամ Գաղղիացիք գրաւեցին: Սակայն նոքա չը կրցան երկար մնալ՝ Անգղիացւոց զօրութեանց առջև տեղի տալով: Այս ժամանակ Բ. Դուռը զօրեղապէս պաշտպանեց իւր իրաւունք և զՄէհմէտ Ալի փաշան կարգեց իւր կողմանէ իբրեւ կառավարիչ: Նա յաղթեց զՎահապիս և ազգու իշխանութիւն մը վարեց: Սակայն վերջապէս Բ. Դուռն հետ զժտուելով պատերազմ հրատարակեց և Նիգիպի մէջ, ի Սիւրիա, Օսմանցւոց պարտութեամբ փոխարքայ եղաւ ժառանգաբար: Այս փոխարքայութիւն կը տեւէ ցայսօր և նոյն ցեղը կը կը մնայ յիշխանութիւն ամոռին վերայ, տարեկան հարկ մի վճարելով և Օսմանեան Սուլթանին վեհապետութիւնը ճանչելով: Վերջերս Արապի փաշայի ի գործ դրած շահատակութիւններն և Անգղիացւոց գրաւումը, նաեւ Սուտանի արիւնռուշտ պատերազմներն խիստ նոր դէպքեր են և հակառակ իւրեանց կարեւորութեան և շահաւէտութեան աստ չ'եմք ուզեր յիշել, խորհելով թէ ամեն լրագիր կարդացող անհատ լիուլի տեղեկութիւն ունի այդ անցից վերայ:

Ց. Ց. Գ.

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

Երուսաղէմի Միաբանութեան Ընդհանուր Ժողովոյն կողմէ եւ Տնօրէն Խորհրդոյ կողմէ Ատենապետաց ստորագրութեամբ հեռագիր եկած է ի Պատրիարքարան Ծանուցանող թէ՝ Երեմիա Եպիսկոպոս Պատրիարքական Տեղապահ կարգուած է: Ազգ. Վարչութիւնն վաւերացուցած լինելով նորընտիր Տեղապահի պաշտօնն՝ հեռագրաւ հաղորդուեցաւ միաբանութեան սոյն վաւերացումն:

— Կաթողիկոսական խնդրոյն նկատմամբ Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովոց մէջ յօրինեալ երկու բանաձեւք՝ Մակար Կաթողիկոսի անուանման դէմ տեղի ունեցած յուզմանց վերջ տալու համար կը պարունակեն խնամատուն տնօրէնութիւններ որով Մակար Կաթողիկոսի անուանումը ընդունելով հանդերձ՝ կրնայ նաեւ պաշտպանուած ըլլալ Ազգային իրաւունքն:

— Այսէ մի քանի շաբաթ յառաջ Աւետարերի միջոցաւ դուժուած էր Տոդ. Մինաս Կիրակոսեան ազնիւ երիտասարդի տարաժամ մահն: Հանդուցեալն է Մարաթիոյ Աւետ. Եկեղեցւոյն Հովիւ Պատ. Մարտիրոս Կիրակոսեանի որդին որ Ամերիկայի մէջ բժշկութիւնը ուսած լինելով յաջողապէս, դեռ նոր վերադարձած էր իւր հայրենիք յուրախութիւն իւր ծնողաց եւ համայն բարեկամաց: Բայց աստուածային տնօրինութեամբն տարաժամ մահն նմա հասնելով՝ ի թերեւ հանեց յոյսեր եւ ուրախութիւն նորա ազնիւ ծնողաց եւ բարեկամաց. եւ ի խոր սուգ համակեց զամենեսին:

Ի յիշատակ հանդուցելոյն յղեալ է մեզ ի հրատարակութիւն իւր մէկ բարեկամին կողմէ հետեւեալ տողերք՝ զոր հրատարակելով հանդերձ կը յայտնենք մեր խորին վշտակցութիւն հանդուցելոյն ազնիւ ծնողաց եւ համայն բարեկամաց:

Ի ՄԱՀ

ՏՕՔԹՕՐ ՄԻՆԱՍԱՅ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

Սիրեցեալդ իմ, եւ քեզ դրին ի տապան . . .
Եւ քեզ հրնձեց անգութ մանգաղ ցուրտ մահուան . . .
Եւ քեզ լացին հայր եւ մայրիկ փարելի . . .
Քեզ ալ կ'ողբան եղբայր եւ քոյր եղկելի . . .
Ա՜հ, ինչ է այս.. դեռ նոր ճոխ է սիրտ զարնան,
Եւ կ'բռնին ծաղկան թերթեր անհրման:
Դեռ նոր արեւ երկնից վերեւ կ'փայլի —

Ամենեցուն յոյս եւ սիրտի սիրալի,
Իսկոյն խաւար գերեա երկրի կ'ծածկէ,
Եւ մշտափայլ բոց նաւազայրն ոչ եւս է:
Դեռ գեղեցիկ վարդ մի ի ձեռս քո ծնողաց,
Եւ կը զոցուիս, եւ կ'փոխին դու յասեաց:
Դեռ ապագայդ նոր կ'ծագի յուսալից,
Իսկ կ'փութաս մեծ ապագայդ վեր երկնից:
Երբոր ծաղկունքդ պէտք էր պտուղ բլլային,
Ու աշխատանցդ վայելէիր բաղցր գործին,
Երբ կ'բացուէր առջեւդ փայլուն մի կեանք նոր,
Նախընտրեցիր զբրեղ կեանս երկնաւոր.
Եւ ասելով վերջին ժամուդ ժպտագին —
«Ցոյս իմ Յիսուս, կու գամ առ քեզ կամովին»,
Երբոր մանուան բաբեր պաղուկ երեւցան
Դու փոխեցար յասեաց ի վեր տարաժամ:
Երբ դու բուր իբրեւ ասուպ բոցափայլ,
Ո՞ւչափ տրին եւ խոր եղեւ մեր այլայլ,
Ո՞ւչափ արտունք ճն, հոսեցան շիրմիդ վրայ,
Ո՞ւչափ հառաչք բրուեան ընդ քեզ բաղդիգ վրայ:
Եւ մեք որ կամք երկրի վրայ տակաւին,
Մեր վշտաց մէջ կայ եւ մընայ մեզ բաժին
Ցիտել զքեզ, սիրել յաւէրժ եւ ողբալ
Որ վաղ ընդ փոյթ բողեր զերկիր մեր մընալ.
Եւ հապճեպիւ գնացեր ի քոյդ օթեւան
Վայելել ի կեանս երանաւէտ հանգստեան:
Հանգիր դու արդ ի քո շիրմիդ ամրափակ.
Հանգիր առ մեզ ի քոյդ բաղդրիկ յիշատակ.
Հանգիր ցորչափ ոչ ցաւ ոչ վիշտ կ'մատչի
Ի քոյդ հանգիստ լուռ եւ մէնիկ տապանի:
Հանգիր երբայր, եւ թէ թանան քո շիրիմ
Քո սիրելեաց ողորմ արտունքի լալագին,
Ընկալ զնոյն իբրեւ սիրոյ գրաւական,
Մինչ մտադիր կ'բոլորեն քո դամբան:
Ընկալ նաեւ իմ յարգանաց այս նրշան
Իբրեւ վերջին հրաժեշտ սիրոյ տրմական,
Մի քանի շիթ արտասուացս նեռ որ հոսեն
Ի յիշատակ ողորմ բաղդին քո նրսեմ:
Հանգիր, հանգիր, մինչեւ հրեշտակ երկնային
Իւր մեծ փողով գայ աւետել զոր վերջին.
Երբ դու պիտի յառնուս իսկոյն քո շիրմէն
Ի միասին քո սիրելեաց համօրէն,
Անապական եւ զգենուս մի մարմին,
Որ չմաշիր եւ չհիւծիր բրնաւին:
Հանգիր ի Տէր, եւ տար մեզմէ բարեւներ,
Մեր սիրելեաց որ նախ քան զմեզ են գացեր,
Եւ ընդ նոսա եկայք առ մեզ ժպտագին,
Եկայք ընդ միշտ զուարթեան առ խնդին,
Եկայք յուշ մեր ցորչափ կ'ապրինք յաշխարհի,
Եկայք առ մեզ մինչ կ'արտասուենք առ վշտի.
Եկայք ապա եւ ընդ առաջ ամենուս
Որ թեւ ի թեւ բրռինք առ Տէր մեր Յիսուս,
Եւ հանգիցուք ի փառս Երկնից հանգստեան,
Ուր ոչ արտունք, եւ ոչ ցաւ կայ, ոչ տանջան:

Ա. Մ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Ակն 31 Օգոստոս 1885

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ ՅԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՐՈՒՄԷԼԻ

Ամսոյս 5/17ին Եշ. օր Նշան տրուելով յեղափոխական մասնախմբի մը կողմէ, անմիջապէս Պուլկար կամաւորք խումբերով անցան իշխանապետութեան սահմանագլխէն յԱրեւելեան Ռումէլի եւ յառաջացան դէպ ի Ֆիլիպէ։ Կուսակալ Կավրիէլ փաշա թէպէտ անմիջապէս հրամայեց որ քաղաքապահ զինուորք քալեն թշնամեաց դէմ, բայց նոքա կ'երեւի թէ արդէն յարձակողաց հետ հաղորդութեան եկած լինելով միացան այդ խումբերու հետ, վերադարձան ի Ֆիլիպէ, եւ անդ մնացեալ զինուորք եւս հետեւելով անոնց, կատարեալ եղաւ յեղափոխութիւնն։

Հետեւեալ առաւօտ որ էր ուրբաթ, Ֆիլիպէի քաղաքապահ զօրաց հրամանատարներէն Պ. Սթոյիլօֆի եւ Նիքօլայէֆ ոստային ձեռամբ ձերբակալուեցաւ Կավրիէլ փաշա, նոյնպէս ձերբակալեցան Տրիկալաքի փաշա, Պորթուիք զօրավար, մնայուն յանձնաժողովոյ անդամք եւն։ Եւ յայնժամ ապստամբք միութիւն հռչակեցին ի մէջ Արեւելեան Ռումէլիի եւ Պուլկարիոյ։ Նոյն հետայն հինգ անձէ բաղկացեալ աւժամեայ կառավարութիւն մը հաստատուեցաւ ի Ֆիլիպէ ընդ նախագահութեամբ Պ. Սդոյանոֆի։ Նոյն օր գրաւեցան երկաթուղիներու կայարանք, խզեցան հեռագրաթելերն եւ Մարիցայի կամուրջն յօդս հանուեցաւ։ Միանգամայն գրաւեցան Օսմ. սահմանագլխոյ ռազմագիտական բոլոր կէտերն, բայց այս վերջինն առանց արիւնհեղութեան չէր երկու կողմէ ալ։

Պուլկարիոյ Աղեքսանդր իշխանն որ սոյն պահուն ի Վառնայ կը գտնուէր, շարժման եւ յեղափոխութեան լուրը առածին պէս հեռագրական կայարանը դիմեց ու հոն մնաց մի քանի ժամ։ Կ'ըսուի թէ Ռուսական եւ Անգղիական հիւպա-

տոսք եւս անդ կը գտնուէին եւ իշխանին հետ երկարօրէն խօսակցեցան։ Այս միջոցին ժողովուրդը անհանդարտ կը սպասէր կայարանին շուրջը որ իրաց ծանրութիւնը դուշակելով տեղեկութիւն կը խնդրէր։ Իշխանը կայարանէն դուրս ելնելով՝ «Բարի լուրեր ունիմ ձեզ, քաղաքացիք, միացանք» ըսաւ «Արեւելեան Ռումէլիի հետ, ձեր անձնուիրութեան վրայ դրած եմ իմ յոյս, պատրաստ գըտնուեցէք առաջին նշանին։»

Ապա երկաթուղւոյ կայարանը գնաց ուր իրեն կ'սպասէր յատուկ կառախումբ մը զինքը Ռուսճուգ եւ անտի Սոֆիա տանելու համար։

Այս միջոցին, Պուլկար նախարարութիւնն աղդարարութիւններ փակցունել տալով Սոֆիայի փողոցներն պատերու վերայ, պաշտօնապէս կը յայտարարէր թէ՝ Միութիւնը՝ կատարուած էր եւ Աղեքսանդր իշխան անյապաղ ի Ֆիլիպէ պիտի ուղեւորէր։

Շաբաթ առաւօտ իշխանական հրամանագիր մը ի զէն կոչեց Պուլկարական բանակն, եւ Աղդ. Ժողովն ի նիստ հրաւիրեցաւ անցեալ Դշ. օրուան համար ի Թրնովա։ Կիրակի Սեպտեմբեր 8/20 յայտարարութիւն մ'ուղղեց Աղեքսանդր Իշխան իւր ժողովուրդին, որոյ պատճէնն Քօնսդանդինուբօլիսէն թարգմանութեամբ Թուրք լրագրաց մէջ տեսնուեցաւ անցեալ Դշ. օր, որ հետեւեալն է։

«Մեք, Աղեքսանդր Ա. շնորհիւն Աստուծոյ եւ ըստ փափաքանաց Ազգին՝ Իշխան հիւսիսային եւ հարաւային Պուլկարիոյ, յայտ առնեմք թէ Արեւելեան Ռումէլիի Նահանգին ժողովուրդը՝ ներկայ Սեպտեմբեր ամսոյ վեցերրորդ օրը, սոյն Նահանգին կառավարութիւնը ջնջելէ եւ առժամեայ վարչութիւն մը կազմելէ յետոյ, Արեւելեան Ռումէլիի Նահանգը Պուլկարիոյ հետ միացուցած եւ զմեզ յիշեալ Նահանգին Իշխան հռչակած է։

Նկատելով որ սոյն երկու մասերուն միացումը Պուլկար ժողովրդեան սրտին փափաքն է, եւ այս Նահանգին մեր Իշխանութեան երկրին հետ միացումը կատարուած իրողութիւն մ'է, ուստի մեք ալ որոշեցինք ընդունիլ Հիւսիսային եւ Հարաւային Պուլկարիոյ Իշխանի տիտղոսը։

Սոյն Նահանգին վարչութիւնը մեր վերայ առնելնուս առթիւ, կը յայտարարեմք թէ ամեն կերպով պիտի հըսկեմք առանց կրօնի խտրութեան՝ ժողովրդեան ընչից իրաւանց եւ պատուոյն պահպանութեան։

Օրինաց եւ խաղաղութեան պահպանման համար ամեն միջոց ձեռք առնուած է. օրինազանցք պիտի պատժուին անաչառապէս. քաղցր է մեզ յուսալ թէ՝ յայսկոյս եւ յայնկոյս Պալքանաց բնակող սիրելի Պուլկար ժողովուրդն որ այս կարեւոր դէպքերն ուրախութեամբ կը տեսնէ, պիտի փութայ ամեն կերպով օգնել Արեւելեան Ռումէլիի եւ Պուլկարիոյ միացման գործին եւ մեր սիրելի հայրենեաց միացման եւ բարգաւաճման համար իւր ձեռքէն եկածն ի գործ դնել։ Ամենակալն Աստուած մեր այս ձեռնարկած գործին կատարեալ յաջողութիւն շնորհեսցէ։»

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐ

Մեծ-Թրնովա, 8 Սեպտեմբեր 1885

Այս յայտարարութիւն հրատարակուած պահուն գոհարանական աղօթքներ կարդացուեցան Հիւսիսային Պուլկարիոյ բոլոր եկեղեցեաց մէջ։ Սոֆիա դրօշներով զարդարուեցաւ, եւ Պուլկար ժողովուրդը նմանը չը տեսնուած ցնծութեան մէջ էր։

Աղեքսանդր Իշխան Սեպտեմբեր 9/21 Բշ. օր Վեհ. Սուլթանին եւս ուղղած է հեռագիր մը, յորում կ'ըսէ թէ, Պուլկար ժողովրդեան բացայայտապէս արտայայտեալ կամքէն մղեալ, ընդունած է Արեւելեան Ռումէլիի միութիւնն ընդ Պուլկարիոյ, եւ տիրած է Ռումէլիի։ Նաեւ կը յայտարարէ թէ՝ այս եղելութիւն Թուրքիոյ դէմ թշնամական նպատակաւ մը տեղի ունեցած չէ։ Եւ կը հայցէ Ն. Կ. Վեհափառութենէն՝ իւր անսպառելի բարութեամբ շնորհել իրեն զԱրեւելեան Ռումէլի նոյն տիտղոսով որով ունէր արդէն զՊուլկարիա, եւ այս շնորհի փոխա-

բէն ինք կ'երաշխաւորէ ամեն հասարակութեանց բարեկարգութիւնն եւ ապահովութիւնն։

Աղեքսանդր Իշխան միեւնոյն տեղն շրջարերական մը ուղղեց մեծ Տէրութեանց նոյն խմաստով, եւ խնդրեց նոցա միջամտութիւն ի Կ. Պոլիս՝ հայցելու համար Օսմ. կառավարութենէն որպէս զի բարեհաճի շնորհել իւր բարձր հաւանութիւն սոյն կատարուած իրողութեան, «զոր Պուլկար ժողովուրդն հաստատապէս որոշած է պաշտպանել ի դին իւր արեան։»

Իշխանը նոյն օր Ֆիլիպէ մտաւ ժամը 10 ին, ուր աննկարագրելի ցնծութեամբ ընդունուեցաւ, եւ հոն ալ գոհաբանական աղօթքներ կարդացուեցան Մայր Եկեղեցւոյն մէջ, յետ որոյ Իշխանն երթալով կառավարական պալատն, ընդունեց առ ժամեայ կառավարութեան եւ բարձրաստիճան կղերին խնդակցութիւնները։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Պերլինի դաշնագրին 16րդ. յօդուածը թէպէտ իրաւունք կուտայ Բ. Դրան՝ Օսմ. զօրք դրկելու ինքնօրեն Նահանգն, եթէ ներքին կամ արտաքին ապահովութեան վտանգ սպառնայ, բայց Վեհ. Սուլթանին կառավարութիւնը խմաստուն հեռատեսութեամբ կը համբերէ տեսնելու թէ այդ դաշնագիրն ստորագրող Տէրութիւններն ի՞նչպէս պիտի յարգեն իւրեանց ստորագրութիւններ։

— Նախարարական փոփոխութիւնք տեղի ունեցան անցեալ Ուրբաթ օր, եւ նոր Նախարարութեան մը հաստատութեան թափօրը կատարուեցաւ մեծաւ հանդիսիւ։ Ընթերցողաց հաղորդելու համար նոր Նախարարութեան անդամոց անուններն՝ բաւ կը համարիմք աստանօր արտատպել Վեհ. Սուլթանի ի հաստատութիւն նոր Նախարարութեան հրատարակեալ խրթիթը Հիւմայունի թարգմանութիւնն որ տեսնուեցաւ Շաբաթ օրուան լրագրաց մէջ։

Ասասիկ խաբրը Հիւմայունի ընագրին թարգմանութիւնը։

«Իմ մեծաշուք Վէզիրս Բեամիլ փաշա։

«Սայիտ փաշայի առողջական վիճակն հարկադրելով զինքը պաշտօնէ քաշուիլ, քեզ կը յանձնեմ Մեծ-Եպարքոսութեան պաշտօնը։

«Պատերազմական, Ներքին գործոց, Արտաքին գործոց, Դատական, Հանրային կրթութեան, Ելմտական, Առեւտրական, Հանրօգուտ շինութեանց, Էվգաֆի նախարարաց եւ Պետական Խորհրդոյ նախագահի փոխոխութիւնն ալ անհրաժեշտ դատուած լինելով, պահելով հանդերձ իւր պաշտօնին մէջ Շէյխ-իւլ-Իսլամ Ահմէտ-Իզատ էֆէնտին, Պատերազմական նախարար կ'անուանեմ Մեր Թնդանօթարանի Վերատեսուչ Ալի Սայիտ փաշա, Պետական Խորհրդոյ Նախագահ՝ Արիֆի փաշա, Ներքին գործոց Նախարար՝ Ելմտական Նախարդ. Նախարար Միւնիր փաշա։

Ծովային գործոց նախարարն մնալով իւր պաշտօնին մէջ, Արտաքին գործոց նախարար կ'անուանեմ Պերլինի դեսպան Սայիտ փաշա, Դատական նախարար՝ Սէրվէր փաշա, Հանրային կրթութեան նախարար՝ Միւնիֆ փաշա, Ելմտական նախարար՝ Մեր Անձնական Գանձուն նախարար Յակոբ փաշա, Առեւտրական եւ երկրագործական նախարար՝ Այտընի նահանգին ընդհանուր կառավարիչ Հագդը փաշա, Հանրօգուտ շինութեանց նախարար՝ Ելմտական Նախկին նախարար Զիւհտի էֆէնտի եւ Էվգաֆի նախարար Զիհնի էֆէնտի։

Մեր դլխաւոր իղձն եւ մեր ամենէն հաստատ փափաքն է Մեր Կայսրութեան բարօրութիւնը, փառաւորութիւնն եւ իւր զօրութեան եւ ապրեցութեան կատարումն. ուստի ապաւինելով աստուածային յաջողութեան, հաստատապէս կը փափաքիմ որ իմ ամեն նախարարներս իրենց ջանքերը նուիրեն այս նպատակին հասնելու համար։ Բարձրեալն Աստուած յաջողութիւն պարգեւէ Մեր ջանից»։

— Կ'իմանայինքթէ Յակոբ փաշա չէր ընդունէր Ելմտական Նախարարի պաշտօնն, եւ վերջին լուրեր այսօր ծանուցին թէ՝ Ելմտական Նախկին Նախարար Զիհնի էֆէնտի վերահաստատուած է իւր պաշտօնին։

Խմբագիր-Տնօրէն
Հ. ՍՏԵՓԱՆ Խ. ԻԹԻՃԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ
Տպագր. Գ. Պաղտատլեան
(ԱՐԱՄԵԱՆ)
Զնգմազնդրար Յակոբեան խան, Թիւ 13